

Bruno Korea Gajski*
Ema Leto**

Ministarstvo vanjskih poslova Hrvatske od osnutka do međunarodnog priznanja Republike Hrvatske

Sažetak

Autori u radu nastoje dati pregled Ministarstva vanjskih poslova Hrvatske od njegova osnutka u svibnju 1990. do međunarodnog priznanja Republike Hrvatske u siječnju 1992. U radu su navedeni ministri koji su bili na čelu tog ministarstva u tom periodu i njihove diplomatske aktivnosti. Također, u radu je obrađen službenički sustav Ministarstva vanjskih poslova s naglaskom na izgrađivanje službeničkog kadra u novoosnovanom ministarstvu. Posebno poglavlje posvećeno je aktivnosti Ministarstva u dobivanju međunarodnog priznanja Republike Hrvatske. Uloga Ministarstva bila je od iznimne važnosti u procesima osamostaljenja i međunarodnog priznanja zbog uspostave odnosa s drugim državama i predstavljanja hrvatske situacije svijetu.

Ključne riječi: Republika Hrvatska, Ministarstvo vanjskih poslova, međunarodno priznanje, međunarodna zajednica, hrvatsko iseljništvo.

Uvod

Osamostaljenje Republike Hrvatske početkom devedesetih godina prošlog stoljeća zasigurno je jedan od najvažnijih trenutaka u hrvatskoj modernoj povijesti. U tom procesu jednu od važnijih uloga odigrali su i ministri vanjskih poslova i samo ministarstvo. Tada pod nazivom Ministarstvo inozemnih poslova, osnovano je nakon prvih višestranačkih izbora – još u jugoslavenskom kontekstu – u svibnju 1990. Rad obrađuje period od osnutka tog ministarstva u svibnju 1990. do međunarodnog priznanja u siječnju 1992. Taj vremenski period izabran je jer čini temelj osnivanja institucije koja je sudjelovala u diplomatskim aktivnostima oko međunarodnog priznanja Republike Hrvatske i predstavljanja hrvatske situacije svijetu. Rad se u prvom dijelu

---

* Bruno Korea Gajski, mag.polit., Libertas međunarodno sveučilište, bkorea@libertsas.hr

** Ema Leto, struč. spec. rel. int., emaleto14gmail.com

bavi službeničkim sustavom ministarstva gdje se obrađuju izvori potencijalnog osoblja u ministarstvu, dok se u drugom dijelu fokusira na prvu fazu hrvatske vanjske politike nakon proglašenja neovisnosti 25. lipnja 1991. – međunarodno priznanje i primanje Hrvatske u članstvo organizacije Ujedinjenih naroda.

Na samom početku valjano je naglasiti kako je u početnoj fazi jugoslavenske krize Europskoj zajednici i Sjedinjenim Američkim Državama prioritet bio opstanak Jugoslavije. Zapravo, većina zapadne kritike bila je namijenjena Sloveniji i Hrvatskoj zbog njihovog „separatizma” – čak i nakon što su pokazale svoje opredjeljenje za zajedničku jugoslavensku budućnost predlažući konfederalno uređenje.¹ Međutim, tri događaja s kraja 1990. pokazala su da su glavni akteri unutar Jugoslavije praktički odustali od života u zajedničkoj državi. Hrvatski je sabor 22. prosinca 1990. proglasio novi ustav, poznat kao Božićni Ustav, koji je potvrdio suverenitet te republike. Dan kasnije Slovenija je održala referendum o mogućoj nezavisnosti, dok je srbijanska vlada nekoliko dana kasnije nezakonito prisvojila 18,2 milijardi dinara iz savezne primarne emisije (Glaudić, 2011: 116).

Početkom 1991. Hrvatska i Slovenija usuglasile su svoje stavove stvorivši planirani međunarodni akt zajedničkog konfederalnog uređenja koji bi države unutar jugoslavenske konfederacije činio zasebnim subjektima međunarodnog prava, a temeljio se na pravu na samoodređenje naroda i zapravo bio stepenica prema punoj državnoj samostalnosti.² Potom je vodstvo Hrvatske u proljeće 1991. donijelo odluku o potrebi za provođenjem referenduma na kojem bi se ustvrdili stavovi hrvatskih građana o pitanju osamostaljenja države. Na dan 25. lipnja 1991. Hrvatski je Sabor, u skladu s iskazanom voljom naroda putem referenduma, objavio Ustavnu odluku o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske. Na taj je dan i Slovenija proglasila neovisnost, a kao odgovor Jugoslavenska narodna armija u zoru je 27. lipnja započela vojne operacije prema Sloveniji (Silber i Little, 1996: 151).

Intervencija JNA dovela je do prvog konkretnog angažmana Europske zajednice koja je poslala europsku trojku u rješavanje jugoslavenske krize. Trojka EZ-a – ministri vanjskih poslova Italije Gianni de Michelis, Luksemburga Jacques Poos i Nizozemske Hans van den Broek – trebala je djelovati na načelima nepriznavanja unilateralnih poteza, mirnog rješavanja sporova, nepriznavanja rezultata postignutih silom, poštivanja ljudskih prava te brojnih drugih, s željom očuvanja mira i stabilnosti u „dvorištu” EZ-a (Glaudić, 2011: 168–169; Nobilo, 2000: 111). Zajednička deklaracija

¹ Početkom jeseni 1990. *State Department* poslao je rundu telegrama svojim saveznicima u Zapadnoj Europi, pozivajući ih da se više potrude oko očuvanja jugoslavenske federacije. Glaudić navodi kako su EZ i SAD u to vrijeme bili „gotovo slijepo opredijeljeni za održavanje jedinstva Jugoslavije u njezinu tadašnjem obliku” (Glaudić, 2011: 115).

² Više o tome vidi Rudolf (1991).

Hrvatske, Slovenije, predstavnika savezne vlasti i trojke EZ-a, nastala 7. srpnja 1991. na Brijunima, pozivala se na Deklaraciju EZ-a od 5. lipnja i prijedloge EZ-a od 30. lipnja o prekidu vatre i otvaranju pregovora o budućnosti Jugoslavije. Također, uveden je tromjesečni moratorij koji odluku o neovisnosti privremeno suspendira s ciljem pronalaska rješenja krize, ali je ne stavlja izvan snage s obzirom na to da osnovana tijela nastavljaju s radom (Glaurdić, 2011: 176; Nobilo, 2000: 114–116).

U drugoj polovici 1991. postaje evidentno da se raspad Jugoslavije neće moći spriječiti te da se sve intenzivnija agresija Jugoslavenske narodne armije pod saveznom upravom mora pokušati spriječiti. Preokret stavova među europskim zemljama postaje jasan nakon sastanka ministara vanjskih poslova EZ-a 27. kolovoza. Zapravo, prema riječima njemačkog ministra vanjskih poslova Hansa-Dietricha Genschera, politika EZ-a približavala se njemačkim gledištima i kretala u smjeru priznanja Slovenije i Hrvatske (Libal, 2004: 56–60). Prema tome, Brijunska deklaracija jest bila neuspješna u smislu ograničavanja i obustave agresije, no davala je nadu da će se novonastale zemlje ipak međunarodno priznati. Stanje bez značajnog napretka prema osamostaljenju potvrdila je i mirovna konferencija o Jugoslaviji u organizaciji EZ-a i britanskog političara lorda Carringtona, započeta prvom sjednicom 7. rujna, prvenstveno zbog neusklađenih stavova među zemljama (Silber i Little, 1996: 185–187; Glaurdić, 2011: 193–197).

Jugoslavenska narodna armija 7. listopada 1991. iskoristila je isticanje tromjesečnog moratorija na provedbu odluka o samostalnosti i prekida vatre, koji je određivao povratak postrojbi u vojarne i osnivanje promatračke misije Konferencije za europsku sigurnost i suradnju te uključivao poziv na pregovaranje o zajedničkoj budućnosti, za zračni napad na Banske dvore (Glaurdić, 2011: 211–214). U trenucima napada odvijali su se pregovori hrvatskog predsjednika Tuđmana s predsjednikom Predsjedništva SFRJ Stjepanom Mesićem i predsjednikom Saveznog izvršnog vijeća Antom Markovićem – upravo taj napad vrlo je vjerojatno planiran kako bi se atentatom eliminirao državni vrh i uvelo izvanredno stanje na teritorijima bivše Jugoslavije čime bi vojska imala mogućnost preuzeti upravljanje državom. Državno je vodstvo evakuirano te su iste večeri na izvanrednom zasjedanju Sabora donijeli odluku o raskidu svih državnopravnih veza Republike Hrvatske s ostalim republikama i pokrajinama SFRJ (Glaurdić, 2011: 212; Granić, 2005).

Arbitražna komisija za Jugoslaviju, na čelu s francuskim pravnikom Robertom Badinterom, bila je zadužena za promatranje i donošenje *opinio juris* o situaciji u Jugoslaviji. Među šest *Mišljenja* Badinterove komisije utvrđeno je da je Jugoslavija u procesu dezintegracije, potvrđeno je postojanje težnji četiriju republika (Hrvatske, Slovenije, Makedonije te Bosne i Hercegovine) za neovisnošću, kao i činjenica da je na republikama da razriješe probleme sukcesije u skladu s načelima i pravilima međunarodnog prava te svojim mišljenjima otvorila put međunarodnom priznanju novonastalih država (Knezović, 2006: 109–131; Glaurdić, 2011: 238–239).

Službenički sustav Ministarstva vanjskih poslova

Ministarstvo vanjskih poslova resor je nadležan za održavanje međunarodnih odnosa i provođenje vanjske politike. U obavljanju svojih funkcija ministarstvo vanjskih poslova djeluje preko mreže diplomatsko-konzularnih i drugih službenih predstavništava vlastite države u inozemstvu, a također surađuje sa službenim predstavništvima trećih država i međunarodnih organizacija akreditiranih u vlastitoj zemlji (Nick, 2010: 148). Ministarstvo vanjskih poslova je, dakle, jedno od državnih ministarstava, a zaduženo je prvenstveno za provođenje utvrđene vanjske politike države.

Tijekom uspostave samostalne i suverene hrvatske države bilo je potrebno stvoriti službu vanjskih poslova putem koje bi se omogućilo međunarodno i diplomatsko djelovanje. Temeljna zadaća njene diplomacije bila je promicati interese hrvatske države na vanjskopolitičkom planu, koji su prvenstveno usmjereni ka zaustavljanju agresije na Hrvatsku, uspostavi pune suverenosti na cijelom državnom području, zatim osigurati stabilnost suverene i cjelovite zemlje, stvarati uvjete za njezin puni demokratski razvitak, približiti i uključiti Republiku Hrvatsku u euroatlantske integracije te razvijati dobrosusjedske odnose i regionalnu suradnju (Berković, 2006: 50). Upravo po tim ciljevima podijeljeno je stvaranje i djelovanje suvremene hrvatske diplomacije, u ratu i nakon njega:

1. prva faza traje od osamostaljenja države do međunarodnog priznanja i primanja u organizaciju Ujedinjenih naroda, a temeljni je cilj tog perioda zaustavljanje agresije na Republiku Hrvatsku i njezino međunarodno priznanje
2. druga faza traje do uspostavljanja teritorijalne suverenosti putem mirne reintegracije Podunavlja, a temeljni cilj bio je uspostaviti suverenitet i nadzor nad cjelokupnim hrvatskim teritorijem
3. treća faza uslijedila je nakon uspostave hrvatskog teritorijalnog integriteta te prevladava težnja za uključenjem u euroatlantske i druge međunarodne organizacije, kao i za jačanjem međunarodnog položaja države (Berković, 2006: 50).

S obzirom na to da se rad bavi djelovanjem Ministarstva vanjskih poslova u prvoj fazi, ona će biti detaljnije objašnjena i analizirana naspram preostale dvije, koje su uslijedile nakon ključnih trenutaka poput stvaranja države i njezine službe vanjskih poslova.

Prva je faza, dakle, unutar perioda od Ustavne odluke o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske 25. lipnja 1991. pa do njezinog primanja u organizaciju Ujedinjenih naroda 22. svibnja 1992. Ministarstvo inozemnih poslova utemeljeno je nakon prvih demokratskih izbora u državi 30. svibnja 1990. (još uvijek u okviru Jugoslavije), a Ministarstvo neovisne Republike Hrvatske osnovano je nakon sjednice Sabora 26. lipnja 1991. Zakonom o inozemnim poslovima te je njegovo ustrojstvo određeno Pravilnikom o unutarnjem ustrojstvu i načinu rada Ministarstva inozemnih poslova

(Narodne novine, 53/1991). Nakon iseljenja Ureda predsjednika Republike smješteno je u Vilu Pongratz u Visokoj ulici broj 20 (Pavešić, 2010: 16).

Važno je naglasiti da Ministarstvo ipak nije stvarano od temelja. Nastalo je iz Republičkog komiteta za odnose s inozemstvom, državnog tijela koje nije samostalno vodilo saveznu vanjsku politiku već je odgovaralo vladi, a bilo je sastavljeno od predstavnika društvene zajednice i stručne službe.³

Osobe koje su vršile funkciju ministra vanjskih poslova u periodu od nastanka Ministarstva u svom prvotnom obliku do kraja prve faze stvaranja službe vanjskih poslova su:

1. mr. sc. Zdravko Mršić: od 31. svibnja 1990. do 8. studenog 1990.
2. dr. sc. Frane Vinko Golem: od 8. studenog 1990. do 3. svibnja 1991.
3. dr. sc. Davorin Rudolf: od 3. svibnja 1991. do 31. srpnja 1991. (paralelno ministar pomorstva i jedini dvostruki ministar)
4. dr. sc. Zvonimir Šeparović: od 31. srpnja 1991. do 27. svibnja 1992.⁴

Zakonom su Ministarstvu dane sve tipične ovlasti i uloge jednog ministarstva vanjskih poslova: sudjelovanje u kreiranju i provođenju vanjske politike, predstavljanje države, praćenje promjena u međunarodnim odnosima, provođenje ciljeva koji su dio nacionalnih interesa i slično. Glavni cilj Ministarstva u prvoj fazi stvaranja hrvatske službe vanjskih poslova, uz sprečavanje ratnih razaranja, bilo je i međunarodno priznanje. Otežavajuća okolnost u ostvarivanju priznanja bila je nemogućnost otvaranja diplomatskih i konzularnih predstavništava u svijetu, jer da bi došlo do uspostave diplomatskih odnosa, a samim time i mogućnosti otvaranja predstavništava između država, one se prethodno moraju uzajamno priznati (Berković, 2006: 60). A uspostava diplomatskih odnosa ima značenje prešutnog priznanja (Andrassy, 2010: 93). Među ključnim problemima našao se i nedostatak ljudskih resursa koji bi se zaposlili u službi vanjskih poslova kao posljedica sudjelovanja u ratu, emigriranja iz zemlje i sličnih uzroka. Putem Zakona o inozemnim poslovima donesena je odluka da se naobrazba kadrova za rad u Ministarstvu i predstavništvima u inozemstvu, kao i stručno usavršavanje, održava kroz diplomatsku akademiju, diplomatsku školu, tečajeve, stručna predavanja i sl. (Narodne novine, 53/1991). Prvu diplomatsku školu za zaposlenike Ministarstva vanjskih poslova u Republici Hrvatskoj osnovao je ministar Davorin Rudolf u prostorijama Instituta za međunarodne odnose Sveučilišta u Zagrebu (Rudolf, 2017: 123). Također, predsjednik Tuđman tražio je od djelatnika Ministarstva da izrađe pravilnik o pravima i dužnostima budućih diplomata koji je, s obzirom na odbijeno

³ Ranko Vilović u intervjuu s autorima 13. studenog 2019.

⁴ Ministarstvo vanjskih poslova Republike Hrvatske: <http://www.mvep.hr/hr/ministarstvo/bivsi-ministri/>.

pružanje pomoći iz Beograda, napravljen po uzoru na pravilnike hrvatskih poduzeća te je na snazi sve do danas (Pavešić, 2010: 16).

U službu vanjskih poslova tijekom prve faze uključuju se iskusni diplomati iz bivše jugoslavenske diplomacije i bivšeg Republičkog komiteta za odnose s inozemstvom, hrvatskog ogranka Saveznog sekretarijata za inozemne poslove bivše SFRJ, ali i osobe s ograničenim iskustvom u međunarodnim odnosima, kao što su sveučilišni profesori, novinari te iseljeničtvo (Berković, 2006: 51). Jedan od tadašnjih ministara, Davorin Rudolf, navodi kako su ključni kriteriji bili stručnost i kvalifikacije poput visoke obrazovanosti, poznavanja jezika, dostojnosti predstavljanja države ili posjedovanja političke kulture, dok su puno manju važnosti imali politički kriteriji ili stranačka pripadnost.⁵ Rani hrvatski diplomati obilježeni su nazivom *poklisari*, starim nazivom za veleposlanike i ambasadore preuzetim iz grčkog jezika (grč. *apokrisarios* 'poslanik'), najčešće korištenim u diplomaciji Dubrovačke Republike (Mursalo, 2007: 4). Uglavnom su to bile birane osobe hrvatskog podrijetla koje su živjele ili radile u određenim sredinama (iseljeničtvo) pa su imale poznanstva i pozicije koje su mogle pridonijeti službenoj diplomaciji u nastanku, a svoje dužnosti obavljali su bez uobičajenih diplomatskih privilegija i imuniteta, dok dio njih nije čak imao ni diplomatskog iskustva. Imenovao ih je sam predsjednik kao poklisare i opunomoćene predstavnike države, kao što je bio zadužen i za osnivanje inozemnih ureda Republike Hrvatske, često nazivanih informacijskim centrima, u skladu s člankom 99 Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine, 56/1990). Inozemni uredi Republike Hrvatske (IURH), tadašnja alternativa za diplomatska predstavništva i preteča današnjih predstavništava, uglavnom su otvoreni 1991., iako se nekolicina njih otvara i nakon međunarodnog priznanja i pokretanja službene hrvatske diplomacije (Mursalo, 2007: 4). Do međunarodnog priznanja Republike Hrvatske osnovano je ih je nekoliko na čelu s opunomoćenim predstavnicima:

1. IURH Stuttgart (Njemačka), osnovan 6. veljače 1991., predstavnica Zdenka Babić-Petričević
2. IURH München (Njemačka), osnovan 25. ožujka 1991., predstavnik Josip Pavešić
3. IURH Bruxelles (Belgija), osnovan 24. travnja 1991., predstavnik Janko Dobrinović-Vranyczany
4. IURH Pariz (Francuska), osnovan 26. travnja 1991., predstavnik prof. dr. Henrik Heger
5. IURH Tokio (Japan i druge zemlje Dalekog istoka), osnovan 26. travnja 1991., predstavnik Midhat Arslanagić
6. IURH Washington (SAD), osnovan 3. svibnja 1991., predstavnik dr. Frane Vinko Golem
7. IURH Toronto (Kanada), osnovan 3. svibnja 1991., predstavnik Dick Dušan Bezić

⁵ Davorin Rudolf u intervjuu s autorima 6. lipnja 2019.

8. IURH London (Ujedinjeno Kraljevstvo), osnovan 27. svibnja 1991., predstavnik dr. Drago Štambuk
9. IURH Buenos Aires (Argentina), osnovan 26. lipnja 1991., predstavnik Ivo Rojnica⁶
10. IURH Johannesburg (Južnoafrička Republika), osnovan 26. lipnja 1991., predstavnik Tvrtko Andrija Mursalo (Mursalo, 2007: 6–7).

No, bilo je i poklisara/predstavnika koji nisu djelovali pri inozemnim uredima. Počasni predstavnici bili su Ivan Poljac koji je predstavljao zemlju u Norveškoj, prof. Antun Pinterović u Belgiji, Nizozemskoj, Luksemburgu te pri Vladi EZ-a i NATO-u, zatim dr. Lujo Tončić Sorinj u Austriji, pri Europskoj uniji kršćanskih demokrata i Europskom parlamentu te grof Jakob Eltz u Bonnu, dok je Mihajlo Kokot bio predstavnik za gospodarska pitanja također pri zemljama Beneluksa, ali i zemljama članicama EEZ-a sa sjedištem u Bruxellesu (Mursalo, 2007: 6–7).

Službena hrvatska diplomacija počela se graditi nakon međunarodnog priznanja otvaranjem prvih veleposlanstava i imenovanjem prvih veleposlanika sa svim diplomatskim privilegijama i imunitetima, prvo pri Republici Austriji, Saveznoj Republici Njemačkoj, Svetoj Stolici, Mađarskoj, Talijanskoj Republici te Švicarskoj Konfederaciji tijekom prve faze (Mursalo, 2007: 10–11). Paralelno, otvaraju se i prva strana diplomatska predstavništva u Zagrebu među kojima su prednjačile Njemačka i Italija, s pretvaranjem konzularnih ureda u veleposlanstva te Austrija unutar tri dana od međunarodnog priznanja (Berković, 2006: 50).

Ključno je naglasiti da se Republika Hrvatska zbog nedostatka ljudskih resursa, pogotovo pogodnih za diplomaciju, koristila svim mogućnostima: zapošljavanjem ljudi iz Saveznog sekretarijata SFRJ, hrvatskih iseljenika te sveučilišnih i privrednih izvora kako bi stvorila adekvatnu i sposobnu službu vanjskih poslova koja će što prije ostvariti vanjskopolitičke ciljeve poput međunarodnog priznanja.⁷ Smjerovi iz kojih dolazi osoblje Ministarstva vanjskih poslova pobrojani su i analizirani u nastavku.

Savezni sekretarijat Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije

Jedini izvor potencijalnog osoblja s boravištem u zemlji koje je već bilo obučeno ili zaposleno u diplomaciji, a da ga je Republika Hrvatska imala na raspolaganju za stvaranje vlastite službe vanjskih poslova, bilo je osoblje jugoslavenskog Saveznog sekretarijata za inostrane poslove.⁸ Stoga je voditelj Ureda predsjednika Franje Tuđmana i njegov najbliži suradnik, Hrvoje Šarinić, na predsjednikov zahtjev i nakon apela Vlade s istom namjerom, pokrenuo 1991. inicijativu za iskazivanje lojalnosti hrvatskih

⁶ Ivo Rojnica je za vrijeme Drugog svjetskog rata bio visoki dužnosnik ustaškog režima (Hrvatska enciklopedija, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=53244>).

⁷ Više o tome vidi Vidmarović (2008) i (2011).

⁸ Više o tome vidi Vidmarović (2010).

državljana na funkciji ambasadora u SFJR novonastaloj Republici Hrvatskoj, ali i drugih saveznih dužnosnika podrijetlom iz Hrvatske (Brnelić, 2008: 17). Dakle, očekivalo se od hrvatskih diplomata da istupe iz diplomatske službe SFRJ u skladu s potrebama Republike Hrvatske i postanu njezini ambasadori donoseći i političku i moralnu odluku prema zemlji koju smatraju ili ne smatraju vlastitom domovinom, uz moguće posljedice koje bi se odrazile na njihove karijere. Dana 26. rujna 1991. izdana je i obavijest s imenima ambasadora koji su pristupili inicijativi u svim hrvatskim glasilima, kako bi se privukla pozornost drugih zemalja na situaciju u kojoj se nalaze bivše zemlje SFRJ (Brnelić, 2008: 17). Savezno Ministarstvo istodobno je pozivalo delegirane ambasadore na djelovanje u skladu s instrukcijama SSIP-a, a ubrzo su uslijedili zahtjevi za davanjem ostavki ambasadora koji su djelovali u interesu Republike Hrvatske; no davanje ostavke značilo bi priznavanje legitimiteta Skupštini SFRJ (Maštruko, 2012: 156–161).

Prvi hrvatski građani delegirani u savezним organima vlasti koji su prihvatili zahtjev u kolovozu 1991. kojim bi se stavili na raspolaganje Vladi bili su Božo Marendić, Čedo Pavlović, Antun Šeda i Branko Zekan.⁹ Među diplomatskim osobljem i osobljem Ministarstva vanjskih poslova, kako navodi Božidar Gagro koji je i sam bio u diplomatskoj službi Jugoslavije pa prešao u hrvatsku službu, našli su se i Stanko Nick, Ljerka Alajbeg, Svjetlan Berković, Ana Marija Bešker, Damir Grubiša, Neven Madej, Aleksandar Stipetić i Darko Podgorski (Gagro, 2010: 49–105). Osobe koje su u službu prešle iz Republičkog komiteta za odnose s inozemstvom su Natalija Brmbota, Marko Ilić, Neven Mimica, Zdravko Mršić, Duška Paravić, Pavica Pirija, Ivica Trnokop, Vlado Uzelac i Ranko Vilović.¹⁰ Nadalje, poziv su prihvatili i Ive Livljanić, Ivica Maštruko i Ante Barbir te drugi koji su također u nekom trenutku zaposleni ili direktno u Ministarstvu vanjskih poslova ili u diplomaciji.¹¹ Članovi Republičkog komiteta za odnose s inozemstvom i članovi Savezne diplomacije („beogradski kadar”), svojim su priklapanjem novonastaloj Republici stvorili jezgru hrvatske diplomacije.¹²

Stranački i stručni resursi

Stranke koje su bile dio prvog višestranačkog Sabora bile su Hrvatska demokratska zajednica (HDZ), Savez komunista Hrvatske – Stranka demokratskih promjena (SKH – SDP), Koalicija narodnog sporazuma i Srpska demokratska stranka (SDS) (Šiber, 1997: 137). Sve te stranke sudjelovale su u političkom životu Republike Hrvatske na ovaj ili

⁹ Toma, Ivanka: <http://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/hrvatski-ratni-premier-prisjeca-se-prijelomnih-trenutaka-iz-1991-i-1992-godine-dobro-je-sto-je-budimir-loncar-odbio-medalju-grada-zagreba/8410637/>.

¹⁰ Ranko Vilović u intervjuu s autorima 13. studenog 2019.

¹¹ Više o tome vidi Vidmarović (2008) i (2011).

¹² Svjetlan Berković u intervjuu s autorima 5. studenog 2019.

onaj način, no ministar vanjskih poslova Davorin Rudolf napominje da se tijekom stvaranja službe vanjskih poslova nije toliko obraćala pozornost na pripadnost osobe određenoj stranci: sve stranke imale su zajedničke primarne ciljeve (međunarodno priznanje Republike Hrvatske i zaustavljanje srpske agresije) tako da su osobe za rad u Ministarstvu, a pogotovo u diplomaciji, bile birane po diplomatskim osnovama kao što su poznavanje jezika, visoka obrazovanost, kompetentnost, snalažljivost. Zapravo je bio minimalan broj onih postavljenih na određene funkcije u vanjskoj službi isključivo zbog pripadnosti stranci, dok su se redovito zapošljavali i ljudi koji nisu bili pripadnici ni jedne stranke.¹³

Među stručne ili javne kadrove možemo ubrojiti prvenstveno sveučilišne profesore, kao što je Ivan Ilić, sveučilišni profesor tehničke struke i prvi veleposlanik u Saveznoj Republici Njemačkoj, ali i studente pri kraju fakulteta koji su se sve više s vremenom zapošljavali u Ministarstvu (Vidmarović, 2011: 18). Tu pripadaju i predstavnici iz velikih hrvatskih poduzeća kao što su Ingra, Astra i INA, iako ni jedni ni drugi nisu imali značajnijeg diplomatskog iskustva (Mursalo, 2007: 4). Nadalje, ta su poduzeća pomagala stvaranju hrvatske diplomacije posuđujući joj svoje prostorije u inozemstvu i omogućavajući telefonski kontakt sa zemljom, u skladu s nedostatkom novca za otvaranje ureda koji bi imali sve što jedno veleposlanstvo mora imati, kao u slučaju ureda u Beču koji je bio smješten upravo u INA-inoj zgradi (Brnelić, 2010: 17–33). Nakon priznanja Republike Hrvatske, zapošljavano je sve više profesionalnih službenika ovisno o djelatnostima i institucijama međunarodne važnosti u gradovima gdje su se otvarale ambasade, primjerice Aleksandar Šolc, bivši rektor Sveučilišta u Osijeku i Gjuro Deželić, profesor Sveučilišta u Zagrebu i začetnik medicinske informatike u Republici Hrvatskoj.¹⁴

Hrvatsko iseljenišтво

Emigracija je proces iseljavanja iz jedne zemlje u inozemstvo do kojeg dolazi iz brojnih razloga: ekonomskih, političkih, vjerskih i slično. Nerijetko iseljavanje vodi do stvaranja dijaspore u stranim zemljama, odnosno dijelova nacije koji se nalaze odvojeni od svoje matice zemlje, a žive s težnjama za očuvanjem vlastitog jezika, kulture i/ili religije. Upravo je Republika Hrvatska jedna od tipičnih primjera emigracijskih zemalja. Iseljenišтво, kao svojevrsni predstavnik vlastite domovine, igra značajnu ulogu u shvaćanju i prihvaćanju njihovog naroda u zemlji u kojoj se nalaze. Dakle, iseljenici, potomci i dijaspore glasnogovornici su svoje zemlje u inozemstvu, bili oni toga svjesni ili ne (Nick, 2010: 45–71).

¹³ Davorin Rudolf u intervjuu s autorima 6. lipnja 2019.

¹⁴ Gjuro Deželić u intervjuu s autorima 27. siječnja 2020.

Hrvati diljem svijeta, zahvaljujući uglavnom djelovanju Katoličke crkve i hrvatskih katoličkih misija, potpuno neovisno o razlozima njihove migracije i položaju u društvu unutar nove države, nerijetko su organizirano čuvali hrvatsku kulturu i nacionalnu baštinu te time predstavljali zemlju i prije njezine afirmacije na međunarodnoj sceni (Skoko, 2014: 249–260). Jedna od značajnijih organizacija Hrvata u iseljeništvu bilo je Hrvatsko narodno vijeće (HNV) sa sjedištem u New Yorku. Njezin predsjednik za vrijeme osamostaljenja Republike Hrvatske bio je Mate Meštrović, sin poznatog hrvatskog kipara Ivana Meštrovića, koji je pridonio promociji hrvatske situacije u svijetu (Mursalo, 2010: 281–301). Također, prvi hrvatski veleposlanik pri Svetoj Stolica Ive Livljanić kao primjer angažmana hrvatskih iseljenika pri upoznavanju javnosti zemalja u kojoj borave s hrvatskom situacijom ističe djelovanje Ante Krpine, Henrika Hegera, Marinka Frke-Petešić te upravo hrvatske katoličke misije pod vodstvom isusovca Božidara Nagyja (Livljanić, 2017: 67).

Hrvatski iseljenici su u stvaranju hrvatske službe vanjskih poslova uglavnom sudjelovali uključivanjem u prve inozemne urede Republike Hrvatske, s obzirom na to da se smatralo kako bi dotad stečenim iskustvom i vezama u sredinama u kojima su živjeli i radili mogli pridonijeti priznanju Hrvatske (Mursalo, 2007: 4). Među takvima našli su se ekonomski i politički migranti iz perioda Drugog svjetskog rata i nedugo nakon njegova završetka: Antun Pinterović (Belgija),¹⁵ Dušan Dick Bezić (Kanada),¹⁶ Janko Dobrinović-Vranyczany (Belgija),¹⁷ Ivo Rojnica (Argentina)¹⁸ i grof Jakob Eltz (Njemačka).¹⁹ Drugi su emigrirali iz obrazovnih razloga poput Henrika Hegera (Francuska) (Maletić, 1993: 251) i zapošljavanja poput Drage Štambuka (Ujedinjeno Kraljevstvo)²⁰ i Tvrtka Andrije Mursala (Južnoafrička Republika).²¹

Prva faza hrvatske vanjske politike: međunarodno priznanje

Prema Članku 1 Instituta za međunarodno pravo međunarodno priznanje države definira se kao slobodni čin jedne ili više država kojim konstatiraju postojanje politički organizirane ljudske zajednice na nekom određenom teritoriju, neovisne o svim drugim postojećim državama, sposobne za poštivanje pravila međunarodnog prava, a

¹⁵ Hrvatski svjetski kongres, <http://hsk.hr/2013/11/08/pinterovi-antun/>.

¹⁶ Vuković Cena, Zdenko: <http://www.jaska.com.hr/kolumne/jastrebarsko-posjetio-velikan-iseljenih-hrvata-i-hrvatski-domoljub/>.

¹⁷ Večernji list, <https://www.vecernji.hr/enciklopedija/janko-vranyczany-dobrinovic-18438>.

¹⁸ Hrvatska enciklopedija, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=53244>.

¹⁹ Jutarnji list, <https://www.jutarnji.hr/arhiva/umro-grof-jakob-eltz/3382259/>.

²⁰ Društvo hrvatskih književnika, <http://dhk.hr/clanovi-drustva/detaljnije/drago-stambuk>.

²¹ Hrvatsko kulturno vijeće, <https://www.hkv.hr/izdvojeno/komentari/dvidmarovic/23321-umro-jetvrtko-andrija-mursalo-jedan-od-utemeljitelja-suvremene-hrvatske-diplomacije.html>.

da pritom ona sama izražava vlastitu želju da bude prihvaćena članica međunarodne zajednice.²² Dakle, države u skladu s međunarodnim pravom zapravo imaju potpunu slobodnu volju priznati ili ne priznati novonastalu državu na temelju javnog mnijenja i vlastitih nacionalnih interesa. Međunarodno priznanje države razlikuje se na dvjema razinama: priznanje *de jure* i *de facto*, kao i priznanje izrijeckom ili šutke. Uvriježeno je mišljenje da priznanje ima deklarativan učinak: dakle, da zapravo samo potvrđuje subjektivitet novonastale države u međunarodnom pravu i međunarodnoj zajednici na temelju njenog ostvarivanja suverene vlasti nad stanovništvom određenog prostora (Andrassy, 2010: 92).

Međunarodno priznanje za Republiku Hrvatsku bilo je od goleme važnosti zbog pravne osobnosti i međunarodnog legitimiteta novonastale zemlje te također zbog pozicioniranja u međunarodnoj zajednici, ali i razumijevanja i pomoći svjetskih sila za što bržim okončanjem ratnog stanja u zemlji.

Božićnim ustavom iz 1990. državni je sustav definiran kao polupredsjednički, stvoren je parlamentarizam kao model diobe vlasti kroz ravnotežu, međusobni nadzor i ograničavanje koncentracije vlasti između vlade, sabora i državnog poglavara, u ovom slučaju predsjednika Republike Hrvatske (Sokol, 1992: 4–17). U tom trostrukom političkom konsenzusu polupredsjedničkog sustava tijela izvršne vlasti su državni poglavar i vlada, odnosno to su tijela koja donose odluke na državnoj razini, uključujući i vanjskopolitičke odluke. Zakonom o inozemnim poslovima iz 1991. definirano je da Ministarstvo inozemnih poslova provodi već utvrđenu vanjsku politiku i da sudjeluje u njezinom utvrđivanju (članak 4), također, da daje mišljenje o interesima Republike Hrvatske u području vanjske politike te prijedloge za pokretanje i razvijanje djelatnosti u području vanjske politike i međunarodnih odnosa (članak 5, Narodne novine, 53/1991). No, kako tvrdi Davorin Rudolf, predsjednik Tuđman je za vrijeme svojih dvaju mandata, a pogotovo u ratnom periodu, imao ingerenciju nad vanjskim poslovima, dok je Ministarstvo inozemnih poslova imalo uglavnom operativnu ulogu – ulogu provođenja politike putem inozemnih ureda RH, kasnije službenih veleposlanstava, pregovora, osiguravanja međunarodne pomoći, nabave oružja i slično.²³ Uloga diplomata nije bila kreirati vanjsku politiku, već provoditi politiku uz eventualne prijedloge pri kreiranju i izmjenama te konstantno profilirati interese vlastite države.²⁴ Neki ulogu Ministarstva smatraju minornom, a na to mišljenje sigurno može utjecati činjenica da je Ministarstvo, u trenutku kada je ministar Rudolf zauzeo svoju poziciju

²² Institut de droit international: La reconnaissance des nouveaux Etats et de nouveaux gouvernements, http://www.idi-iil.org/app/uploads/2017/06/1936_bru_x_01_fr.pdf.

²³ Davorin Rudolf u intervjuu s autorima 6. lipnja 2019.

²⁴ Svjetlan Berković u intervjuu s autorima 5. studenog 2019.

ministra vanjskih poslova, imalo svega 47 zaposlenika, što je u odnosu na današnje brojke (više od 1000 zaposlenika) zaista malo.²⁵

Božidar Gagro pak navodi da krajem 1991. Ministarstvo gotovo nije ni postojalo, već je služilo za opsluživanje ministra u njegovim misijama i putovanjima i primanje rijetkih stranih izaslanstava ili važnih pojedinaca. Računovodstveni poslovi vodili su se u središnjem vladinu uredu, a sve ozbiljne političko-diplomatske aktivnosti, pregovore, pisanje pisama i dogovaranje važnih međunarodnih susreta vodio je Ured predsjednika (Gagro, 2010: 49–105). Čak i da je zaista Ministarstvo koristilo samo za aktivnosti koje Gagro spominje, od iznimne važnosti za takvu operativnu ulogu bilo je zaposliti adekvatno i sposobno osoblje koje bi osiguralo da protokol i potpora djelovanju ministra i predsjednika budu na razini koja je dostojna države u procesu stvaranja. Državno je vodstvo pozivanjem iskusnih diplomata i službenika Saveznog sekretarijata za inozemne poslove hrvatske nacionalnosti na pridruživanje u novostvorenu vanjsku službu, uključivanjem osoblja iz različitih sektora poput sveučilišnih profesora, privrednika i slično, htjelo stvoriti ministarstvo koje je spremno sudjelovati i poduprijeti osamostaljenje Republike Hrvatske, kao i sve događaje uključene u taj proces.²⁶ Upravo iz tih razloga, Hrvatska je odmah nakon Ustavne odluke o suverenosti i neovisnosti, sukladno nemogućnosti osnivanja diplomatskih i konzularnih predstavništava prema međunarodnom pravu, započela s osnivanjem inozemnih ureda Republike Hrvatske na čelu s voditeljima u inozemstvu te sa zapošljavanjem opunomoćenih predstavnika u drugim zemljama i organizacijama. Na taj način, osiguravalo se predstavljanje zemlje u inozemstvu, stalan kontakt sa zemljama i organizacijama primateljicama, ali i stvaranje samostalnih bilateralnih i multilateralnih odnosa koje Hrvatska dotada nije imala, a bili su značajni za njezinu budućnost.²⁷

Način koji je vodstvo Hrvatske odabralo za ostvarivanje svojih ciljeva: obustavljanje agresije i potpuno osamostaljenje, imajući na umu protivnikovu vojnu nadmoć i važnost stavova međunarodne zajednice u kriznim situacijama takvih razmjera, bila je *internacionalizacija krize*. Internacionalizaciju su zadužene institucije (među njima i Ministarstvo inozemnih poslova) nastojale ostvariti na sve moguće načine: uključivanjem u regionalne institucije, funkcionalnim povezivanjem s međunarodnim okruženjem, europeizacijom hrvatskog pitanja, uključivanjem međunarodnih čimbenika kao arbitra u razrješenju krize te odobravanjem uključivanja mirovnih misija (Nobilo, 2000: 67).

Zemlje Europske zajednice imale su podijeljena mišljenja o jugoslavenskoj krizi, od nastojanja Njemačke, temeljenog na najsnažnijem političkom i ekonomskom anga-

²⁵ Davorin Rudolf u intervjuu s autorima 6. lipnja 2019.

²⁶ Joško Klisović u intervjuu s autorima 10. lipnja 2019.

²⁷ Više o tome vidi u Mursalo (2007).

žmanu u Jugoslaviji, da se pomogne rješavanju problema do francuske nezainteresiranosti i želje za održavanjem stabilnosti dotadašnjih odnosa (Glaurdić, 2011: 165–168). Hrvatska je, dakle, morala pokazati svijetu u kakvoj se situaciji nalazi, da se zemlja već raspala iznutra i kolika se agresija vrši nad hrvatskim stanovništvom. Jedna od metoda kojom bi se pridobila potpora međunarodne zajednice i što prije steklo međunarodno priznanje, bila su putovanja državnog vrha u moćne ili Hrvatskoj bliske zemlje. Putovanja je predvodio predsjednik Tuđman te su se ona često, prije međunarodnog priznanja, predstavljala kao putovanja neslužbenog, točnije privatnog karaktera, a u njima je sudjelovao i ministar vanjskih poslova (u tom periodu ministri Davorin Rudolf i Zvonimir Šeparović) (Nobilo, 2000: 147). Unatoč dvojbenosti naravi tih posjeta, neki su od njih bili uspješni jer su imali bogate programe posjeta visokorangiranim osobama u državama koje su posjećivali, a teme razgovora uglavnom su se oslanjale na situaciju u Jugoslaviji, uz predstavljanje važnosti hrvatske težnje za neovisnosti i međunarodnog priznanja, to jest budućnosti Hrvatske. Davorin Rudolf navodi kako je s predsjednikom Tuđmanom u rujnu 1990. putovao u Sjedinjene Američke Države gdje su posjetili američki Kongres, Bijelu kuću i *State Department* i vodili razgovore s predstavnicima zemlje i hrvatskim iseljeništvom, a potom su posjetili i Kanadu (Rudolf, 2017: 189–217). U Washingtonu se nije dogodilo „ništa spektakularno vezano uz našu zemlju”, jer je Bushova administracija tada još podupirala opstanak i cjelovitost Jugoslavije, saveznog premijera Markovića, reforme u gospodarstvu, otvoreno tržište i slobodne izbore.²⁸ Tijekom 1991. Rudolf je, kao ministar vanjskih poslova, sudjelovao na putovanjima u Budimpeštu, London, Rim i Vatikan gdje su vodili razgovore s Ottom Habsburškim, bivšom britanskom premijerkom Margaret Thatcher, talijanskim premijerom Giuliom Andreottijem i predsjednikom Francescom Cossigom te na kraju sa Svetim Ocem Ivanom Pavlom II. i njegovim najbližim suradnicima (Rudolf, 2017: 218–237).

Među vanjske aktere koji su djelovali na međunarodnom priznanju Republike Hrvatske može se ubrojiti Svetu Stolicu i Katoličku crkvu, Njemačku, Italiju, Sjedinjene Američke Države te Island, prvu međunarodno priznatu zemlju i članicu NATO-a koja je priznala Republiku Hrvatsku.²⁹ Papa Ivan Pavao II. zajedno je sa svojim državnim tajnikom, kardinalom Angelom Sodanom, u drugoj polovici 1991. otvoreno pružao podršku Hrvatskoj te je Vatikan prvi put u svojoj povijesti vodio kampanju za priznavanje drugih država pozivajući veleposlanike Velike Britanije, Francuske, Belgije, Italije, Njemačke i Austrije da svojim vladama prenesu memorandum kojim se poziva na priznanje Hrvatske i Slovenije (Rudolf, 2017: 233). Stajalište Austrije, kao i stajalište ministra vanjskih poslova Aloisa Mocka, temeljilo se na spoznaji, u vrlo

²⁸ Vijenac 537, <http://www.matica.hr/vijenac/537/tuman-u-americi-23664/>.

²⁹ Više o tome vidi u Rudolf (2017).

ranoj fazi, da se jugoslavenska federacija teško može očuvati te je austrijsko vodstvo djelovalo u pokretanju 1. i 2. stupnja mehanizma KESS-a tijekom 1991. i 1992. a ciljem zaustavljanja sukoba (Mock, 1998: 49–66). Granić pak tvrdi da je u Njemačkoj postojao pritisak lobista i imigranata s područja Balkana, strah od prenošenja sukoba i novog vala izbjeglica, ali i osjećaj povijesne odgovornosti koji je aktivirao miroljubivost zemlje (Nobilo, 2000: 155–169; Granić, 2005). Međutim, neovisno o potencijalnim uzrocima, njemački ministar vanjskih poslova Hans-Dietrich Genscher bio je predvodnik aktivnosti EZ-a. Ideja o konferenciji u Jugoslaviji bila je njegova, a njemačka vlada bila je i prva vlada EZ-a koja je definirala pozitivan stav o priznanju. Službena odluka donesena je 19. prosinca s odgodom do 15. siječnja iduće godine (Heumann: 2013: 251–258; Libal, 2004: 111–112). Talijansko vodstvo nije obećavalo mnogo, ali je napravilo izniman korak nakon međunarodnog priznanja: predsjednik Francesco Cossiga bio je prvi državni poglavar koji je posjetio Zagreb 17. siječnja 1992. (Rudolf, 2017: 224–228). Sjedinjene Američke Države u početku su oklijevale od interveniranja na europski kontinent te je zapravo njihova adekvatna reakcija izostala jer su se bavili objašnjavanjem važnosti neupotrebljavanja sile i potporom ljudskim pravima, dok nije došlo do shvaćanja da demokracija ima primat u odnosu na jedinstvo zemlje (Rudolf, 2017: 257).

Prema informacijama dostupnim na službenim mrežnim stranicama Ministarstva vanjskih i europskih poslova:

Republiku Hrvatsku prvo je priznala Republika Slovenija uz reciprocitet 26. lipnja 1991. Potom je priznala Litva 30. srpnja 1991., Ukrajina 11. prosinca 1991., Latvija 14. prosinca 1991., a 19. prosinca Island te Njemačka i Švedska uz odgodu primjene priznanja do 15. siječnja 1992. godine. Uslijedila su priznanja Estonije 31. prosinca 1991., Svete Stolice 13. siječnja 1992. i San Marina 14. siječnja 1992. Najveći broj zemalja priznao je Republiku Hrvatsku 15. siječnja 1992. godine ponukan priznanjem dvanaest zemalja Europske ekonomske zajednice (Francuska, Njemačka, Italija, Nizozemska, Belgija, Luksemburg, Ujedinjeno Kraljevstvo, Irska, Danska, Grčka, Španjolska i Portugal). Uslijedila su priznanja 31 države, između ostalih susjednih Austrije i Mađarske, Švicarske, Kanade, Finske, Švedske, Norveške te mnogih drugih. Priznanje Ruske Federacije Hrvatska je primila 14. veljače 1992. godine, a Sjedinjenih Američkih Država tek 7. travnja 1992.³⁰

Zadobivši međunarodno priznanje većeg broja zemalja 15. siječnja 1992., Republika Hrvatska ostvarila je puno međunarodno priznanje i time izvršila jednu od temeljnih zadaća nacionalnih interesa prve faze stvaranja službe vanjskih poslova ostvarivši vlastiti međunarodni legitimitet (Berković, 2006: 49–50).

³⁰ Ministarstvo vanjskih poslova, <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/bilateralni-odnosi/datumi-priznanja/>.

Sljedeći korak za Republiku Hrvatsku bio je primanje u članstvo organizacije Ujedinjenih naroda. Ministar vanjskih poslova Zvonimir Šeparović uručio je službeni zahtjev hrvatskog predsjednika za primanje u UN još u veljači 1992., no primanje je bilo odgođeno nekoliko mjeseci jer je odlučeno da će se zahtjev deponirati do trenutka kad svih pet članica Vijeća sigurnosti UN-a priznaju Republiku Hrvatsku. Republika Hrvatska primljena je u organizaciju Ujedinjenih naroda 22. svibnja 1992. rezolucijom A/RES/46/238 Opće skupštine (Nobilo, 2000: 263–272).

Zaključak

Republika Hrvatska je do 25. lipnja 1991., kada je proglasila neovisnost, bila dio Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Tijekom 1980-ih godina prošlog stoljeća postaje evidentno da postojeći politički i društveni sustav nije održiv te unatoč međunarodnoj potpori jedinstvu zemlje, financijskoj podršci i spremnosti na pomoć pri ostvarenju ideje konfederalnog sustava, dolazi do osamostaljenja Hrvatske i Slovenije. Osamostaljenje je bilo popraćeno vojnim djelovanjima na teritorijima dvaju zemalja koje se kasnije proširilo na teritorije gotovo svih zemalja bivše Jugoslavije.

Nakon najvažnijih događaja za samostalnost Hrvatske – prvih demokratskih izbora i uspostavljanja prvog višestranačkog sabora, donošenja Božićnog Ustava, provođenja referenduma o neovisnosti te konačno, donošenja Ustavne odluke o suverenosti i samostalnosti – ključan korak za budućnost države bilo je ostvarivanje međunarodnog priznanja. Međunarodno priznanje trebalo je pristići od što većeg broja zemalja u što kraćem roku kako bi se oduzeo legitimitet Jugoslavenskoj narodnoj armiji i okončala agresija. Također, međunarodnim priznanjem Republika Hrvatska stekla bi ravnopravan položaj u međunarodnoj zajednici.

Republika Hrvatska za ostvarenje svojih tadašnjih ciljeva morala je imati jedinstvenu politiku usklađenu na svim razinama vlasti, politiku koja bi se donosila brzo, bila jasna i efikasna. Stoga je u polupredsjedničkom sustavu predsjednik ipak preuzeo ingerenciju nad vanjskom politikom, a Ministarstvu vanjskih poslova prepustio je operativnu ulogu provođenja već utvrđenih odluka kako se njihovo donošenje ne bi produljivalo pregovaranjem na više razina. Međutim, operativna uloga nije ništa manje važna. Ministarstvo vanjskih poslova sudjelovalo je u cijelom procesu hrvatskog osamostaljenja i međunarodnog priznanja od prvog trenutka svoga postojanja: kroz Ministarstvo otvarani su prvi inozemni uredi Republike Hrvatske, a potom i službena diplomatska i konzularna predsjedništva, organizirana su putovanja i turneje na čelu s državnim poglavarom ili ministrom vanjskih poslova na kojima su se vodili neki od ključnih razgovora za stvaranje stavova drugih zemalja o situaciji u Hrvatskoj. Ministarstvo je prikupljalo međunarodnu pomoć, organiziralo nabavu oružja te upravljalo i nadziralo djelovanje mirovnih operacija na teritoriju zemlje. Putem Ministarstva

utemeljeni su prvi bilateralni i multilateralni odnosi neovisne države s drugim državama i organizacijama koji do tada nisu postojali.

Velik broj informacija o aktivnostima Ministarstva, a pogotovo o pregovorima i razgovorima koji su se vodili zasigurno nije dostupan široj javnosti, a možda čak nikome osim osobama koje su sudjelovale u cijelom procesu. U tadašnjim okolnostima u kojima se Republika Hrvatska nalazila trebalo je stvoriti ministarstvo vanjskih poslova iz temelja, bez dovoljno vremena za standardan proces uspostave struktura, procedura, metoda rada, pravilnika, testiranja ili provjere kandidata. Državno vodstvo trebalo je u rekordnom roku angažirati osoblje koje će djelovati u najboljem interesu zemlje te su morali iz svih dostupnih izvora, kao što su iseljništvo, sveučilišta, pripadnici stranaka, bivši jugoslavenski dužnosnici koji su bili voljni „prijeći na hrvatsku stranu”, izabrati ljude koji su bili pravedni, domoljubni, hrabri, vrijedni, inteligentni, stručni, sposobni, kolegijalni i poznavali materiju što je bolje moguće. Osoblje ministarstva trebalo je biti spremno na najbolji mogući način predstavljati zemlju i omogućiti joj pozicioniranje u međunarodnoj zajednici.

Republika Hrvatska ostvarila je najveća moguća postignuća s onim što je imala na raspolaganju. Izborila se za vlastitu samostalnost, ostvarila međunarodno priznanje u vjerojatno najbržem mogućem roku, bila primljena u članstvo organizacije Ujedinjenih naroda te odnijela pobjedu nad agresorom spajajući vlastite diplomatske i vojne aktivnosti pritom uspješno stvarajući vlastitu diplomatsku mrežu koja će se kasnije sve više širiti.

Literatura

- Andrassy, Juraj. 2010. *Međunarodno pravo I*. Školska knjiga. Zagreb.
- Berković, Svjetlan. 2006. *Diplomacija i diplomatska profesija*. Urban – Media. Dubrovnik.
- Brnelić, Ivan. 2008. Kako smo stvarali hrvatsku diplomaciju, u: Vidmarović, Đuro, *Sjećanja i prilozi za povijest diplomacije Republike Hrvatske, Prvo desetljeće*. Knjiga prva. Mate. Zagreb: 17–33.
- Gagro, Božidar. 2010. Ambasador i veleposlanik, u: Vidmarović, Đuro, *Sjećanja i prilozi za povijest diplomacije Republike Hrvatske, Prvo desetljeće*. Knjiga druga. Mate. Zagreb: 49–105.
- Glaurdić, Josip. 2011. *Vrijeme Europe*. Mate. Zagreb.
- Granić, Mate. 2005. *Vanjski poslovi: Iza kulisa politike*. Algoritam. Zagreb.
- Heumann, Hans-Dietrich. 2013. *Hans-Dietrich Genscher: biografija*. Školska knjiga. Zagreb.
- Holbrooke, Richard. 1998. *Završiti rat*. Sahinpašić. Sarajevo.

- Knezović, Sandro. 2006. Europska politika u vrijeme disolucije jugoslavenske federacije. *Politička misao*, 43 (3): 109–131.
- Libal, Michael. 2004. *Njemačka politika i jugoslavenska kriza 1991. – 1992*. Golden marketing – Tehnička knjiga. Zagreb.
- Livljanić, Ive. 2017. *Od svetog Grgura do svetog Petra*. Hrvatski institut za povijest. Zagreb.
- Maletić, Franjo, ur. 1993. *Tko je tko u Hrvatskoj*. Golden marketing. Zagreb.
- Maštruko, Ivica. 2012. *Sveta Stolica A. D. 1991: Ambasador zemlje koje nema*. Novi Liber. Zagreb.
- Mock, Alois. 1998. *Dossier Balkan i Hrvatska; Ratna agresija u bivšoj Jugoslaviji – perspektive za budućnost*. Hrvatska sveučilišna naklada i Hrvatski institut za povijest. Zagreb.
- Mursalo, Tvrtko Andrija. 2007. *Prvoimenovani hrvatski poklisari i veleposlanici od 1990. do danas*. Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija i Hrvatski diplomatski klub. Zagreb.
- Mursalo, Tvrtko Andrija. 2008. Diplomatski odnosi RH s Južnoafričkom Republikom i državama na jugu Afrike (1990. – 2000.), u: Vidmarović, Đuro, *Sjećanja i prilozi za povijest diplomacije Republike Hrvatske, Prvo desetljeće*. Knjiga prva. Mate. Zagreb: 281–301.
- Nick, Stanko. 2010. *Diplomatski leksikon*. Visoka škola međunarodnih odnosa i diplomacije. Zagreb.
- Nobilo, Mario. 2000. *Hrvatski feniks: Diplomatski procesi iza zatvorenih vrata 1990. – 1997*. Nakladni zavod Globus. Zagreb.
- Pavešić, Josip. 2010. Inozemni ured Republike Hrvatske u Münchenu, u: Vidmarović, Đuro, *Sjećanja i prilozi za povijest diplomacije Republike Hrvatske, Prvo desetljeće*. Knjiga druga. Mate. Zagreb: 15–27.
- Rudolf, Davorin. 2017. *Stvaranje hrvatske države 1991. – Ministarska sjećanja*. Školska knjiga i Književni krug Split. Zagreb.
- Skoko, Božo. 2014. Uloga hrvatskih iseljenika u procesima stvaranja imidža Hrvatske u svijetu, u: Hornstein Tomić, Caroline, *Hrvatsko iseljništvo i domovina; Razvojne perspektive*. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar. Zagreb: 249–260.
- Silber, Laura; Little Allan. 1996. *Smrt Jugoslavije*. Otokar Keršovani. Opatija.
- Sokol, Smiljko. 1992. Polupredsjednički sustav i parlamentarizam. *Politička misao*, 29 (3): 4–17.
- Šiber, Ivan. 1997. *The 1990 and 1992/3 Sabor Elections in Croatia; Analyses, Documents and Dana*. Edition Stigma. Berlin.
- Vidmarović, Đuro, ur. 2008. *Sjećanja i prilozi za povijest diplomacije Republike Hrvatske, Prvo desetljeće*. Knjiga prva. Mate. Zagreb.
- Vidmarović, Đuro, ur. 2010. *Sjećanja i prilozi za povijest diplomacije Republike Hrvatske, Prvo desetljeće*. Knjiga druga. Mate. Zagreb.
- Vidmarović, Đuro, ur. 2011. *Sjećanja i prilozi za povijest diplomacije Republike Hrvatske, Prvo desetljeće*. Knjiga treća. Mate. Zagreb.

Internetski izvori

- Društvo hrvatskih književnika. <http://dhk.hr/clanovi-drustva/detaljnije/drago-stambuk>. 14. lipnja 2019.
- Hrvatska enciklopedija. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=53244>. 15. lipnja 2019.
- Hrvatsko kulturno vijeće. <https://www.hkv.hr/izdvojeno/komentari/dvidmarovic/23321-umro-je-tvrtko-andrija-mursalo-jedan-od-utemeljitelja-suvremene-hrvatske-diplomacije.html>. 14. lipnja 2019.
- Hrvatski svjetski kongres. <http://hsk.hr/2013/11/08/pinterovi-antun/>. 14. lipnja 2019.
- Institut de droit international. La reconnaissance des nouveaux Etats et de nouveaux gouvernements, 1936. http://www.idi-iil.org/app/uploads/2017/06/1936_bruux_01_fr.pdf. 31. svinja 2019.
- Jutarnji list. <https://www.jutarnji.hr/arhiva/umro-grof-jakob-eltz/3382259/>. 15. lipnja 2019.
- Narodne novine broj 53/1991. Zakon o inozemnim poslovima. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1991_10_53_1276.html. 7. lipnja 2019.
- Narodne novine broj 56/1990, Ustav Republike Hrvatske. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1990_12_56_1092.html. 8. lipnja 2019.
- Ministarstvo vanjskih poslova. <http://www.mvep.hr/hr/>. 9. lipnja 2019.
- Matica hrvatska. <http://www.matica.hr/vijenac/537/tuman-u-americi-23664/>.
- Toma, Ivanka. Hrvatski ratni premijer (Franjo Gregurić) prisjeća se prijelomnih trenutaka iz 1991. i 1992. godine. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/hrvatski-ratni-premijer-prisjeca-se-prijelomnih-trenutaka-iz-1991-i-1992-godine-dobro-je-sto-je-budimir-loncar-odbio-medalju-grada-zagreba/8410637/>. 20. lipnja 2019.
- Večernji list. <https://www.vecernji.hr/enciklopedija/janko-vranyczany-dobrinovic-18438>. 15. lipnja 2019.
- Vijenac 537. Rudolf, Davorin. Tuđman u Americi. <http://www.matica.hr/vijenac/537/tuman-u-americi-23664/>. 26. svibnja 2020.
- Vuković Cena, Zdenko. Jastrebarsko posjetio velikan iseljenih Hrvata i hrvatski domoljub. <http://www.jaska.com.hr/kolumne/jastrebarsko-posjetio-velikan-iseljenih-hrvata-i-hrvatski-domoljub/>. 14. lipnja 2019.

Intervjui

- Berković, Svjetlan (hrvatski diplomat), intervju s autorima, 5. studenog 2019.
- Deželić, Gjuro (hrvatski diplomat i znanstvenik), intervju s autorima, 27. siječnja 2020.
- Klisović, Joško (hrvatski političar), intervju s autorima, 10. lipnja 2019.
- Rudolf, Davorin (hrvatski znanstvenik i političar, bivši ministar vanjskih poslova), intervju s autorima, 6. lipnja 2019.
- Vilović, Ranko (hrvatski diplomat), intervju s autorima, 13. studenog 2019.

Ministry of foreign affairs of Croatia since foundation until international recognition of Republic of Croatia

Summary

The authors of the paper aim to give an overview of the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Croatia from its founding in May 1990 to the international recognition of the country in January of 1992. The paper lists the ministers who headed the ministry during this period as well as their diplomatic activities. The paper also elaborates the civil service system of the Ministry of Foreign Affairs with an emphasis on building civil servant human resources in the newly established ministry. A special chapter is dedicated to the activities of the Ministry in gaining international recognition of the Republic of Croatia. The Ministry of Foreign Affairs played an important role in the process of independence and international recognition due to the establishment of relations with other countries and the presentation of the Croatian situation to the world.

Key words: Republic of Croatia, Ministry of Foreign Affairs, international recognition, international community, Croatian emigration.